

ادبیات پایداری

عدالت در سلامت: وجوب ستیز دائمی با ظلم و بی‌عدالتی

Justice in Health: The Obligation to Fight Oppression and Injustice

محیط‌های محروم، از عمده‌ترین عوامل تعیین کننده نابرابری‌های سلامت به‌شمار می‌روند. عدالت یا بی‌عدالتی در سلامت پیامد نهایی در هم آمیختگی سه گروه از تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت است (دکتر مریم بهشتیان، دکتر علیرضا اولیایی‌منش، دکتر حسین ملک‌افضلی، دکتر اردشیر خسروی، لیلا حسینی قوام‌آباد، دکتر محمدرضا ذاکری، دکتر غلامحسین صالحی زلانی: شاخص‌های عدالت در سلامت، دبیرخانه عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تابستان ۱۳۹۲):

الف) سیاست‌های ساختاری اثرگذار: (حکومتی، اقتصادی، اجتماعی، عمومی، فرهنگی، ارزشی: بازار کار، فرصت‌های استخدامی، شرایط کار، شرایط مسکن، نظام آموزش و پرورش، نظام سلامت، سرمایه اجتماعی، حمایت اجتماعی، انسجام دولتی)

ب) محل زندگی (استان، شهرستان، شهر، روستا، محله)

ج) مشخصه‌های فردی (سن، جنس، نژاد، سطح درآمد و دارایی، وضعیت اشتغال، وضعیت استخدام، تحصیلات)

در شناخت علل اجتماعی زمینه‌ساز بی‌عدالتی و تلاش برای زدودن آن از ساحت نظام سلامت، سه راهبرد علاج جویانه ارائه می‌شود:

اول و اساس و پایه سعادت و ستون عظیم و باشکوه عدالت، همانا تأمل در آیات الهی و توصیف عدالت و ریشه‌های ظلم و نابرابری، در کلام امام علی و سایر معصومین علیهم السلام است. دوم که اساس سلامت در نظام مقدس جمهوری اسلامی است، عمل به مفاد بند ۱ سیاست‌های کلی سلامت و سایر بندها و مفاد این سند متقن و بالارزش... "ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی، بهداشتی، درمانی و توانبخشی سلامت مبتنی بر اصول و ارزش‌های انسانی-اسلامی و نهادینه‌سازی آن در جامعه..." که عدالت در سلامت از ارزش‌های پایه‌ای است.

سوم و حائز اهمیت علمی و اجتماعی و نیز اخلاقی و معنوی، اتخاذ رویکرد عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت با برقراری ارتباط بین دانش فنی پزشکی و اقدامات اجتماعی نیز به عنوان راه حلی در زدودن زنگارهای بی‌عدالتی در سلامت، از جایگاه و ارزش برخوردار است.

محمدعلی محقق

Mohamad Ali Mohagheghi

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ» آیه ۸ سوره مبارکه مائده. ترجمه: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همواره برای خدا با تمام وجود قیام کنید و به انصاف و عدالت گواهی دهید و هرگز دشمنی با قومی، شما را به بی‌عدالتی وادار نکند. به عدالت رفتار کنید که به تقوا نزدیکتر است و از خداوند پروا کنید که همانا خدا به آنچه انجام می‌دهید آگاه است.» (دانشنامه اسلامی، آیه ۸ سوره مائده)

در فرازی از فرمان‌نامه مولای متقیان، امیرمؤمنان علی علیه‌السلام به مالک اشتر نحعی، چنین نگاشته شده است " ... ای پسر حارث خدای خود را غافل مپندار که او همیشه در کمین ستمکاران است، فریاد بندگان را به‌دقت گوش کند و کوچک‌ترین مظلمه را از بزرگ‌ترین کسان صرف‌نظر نفرماید. میدانی که محبوب‌ترین صفت‌ها برای زمامدار در همه حال چیست؟ آن که همواره در راه زندگی میانه‌رو و متوسط باشد و عدلش مانند ابر رحمت سراسر کشور را در سایه گیرد و با جدیت تمام بکوشد که زیردستانش را راضی و خشنود سازد. ای مالک، از خشم ملت بترس که نمونه‌ای از خشم خداوند قهار است. همیشه مقربان و نزدیکان خود را فدای مصلحت عموم کن، زیرا ویژگی هر چه از تو برنجد، هرگز با رنجش توده قابل مقایسه نیست. چاپلوسان ثناگو را از خود بدور دار زیرا آن ناکسان همیشه طالب نعمت و آسایشند و در روز سختی چه آسان‌تر به‌چنگ بلا سپرده، خود بگرد دیگری حلقه زنند. ای نیست باد آن یار همدم که هنگام دولت نزدیک باشد و به گاه نکبت دور، آن‌که در موقع تنعم و آسایش پهلوی توست و هنگام بلا مزاحم تو، آن‌که عدالت و انصاف تو را دوست ندارد و نامت را به مبالغه و گزاف یاد کند، آن‌که در برابر نعمت سپاس نگذارد و در میدان پیکار سست و هراسان باشد. چنین کسی هر قدر با تو نزدیک و به دربارت محرم باشد، دشمن جان تو و بلای حکومت توست. زنهار او را از خود بدور کن، چنانکه خدایش از فضیلت انسانیت بدور کرده است..." (فرمان‌نامه حضرت علی علیه‌السلام به مالک اشتر نحعی، ترجمه مرحوم جواد فاضل، چاپ‌خانه فرهنگ و هنر گویا، تابستان ۱۳۹۰)

نابرابری‌های سلامت در عوامل و شرایط اجتماعی زندگی مردم ریشه دارد. فقر، تغذیه نامناسب، مسکن نامناسب، بیکاری، درآمد نامطمئن، تحصیلات اندک، تبعیض‌های اجتماعی، سکونت در